

Sposoby działania profilaktyków: jak można świadomie zmniejszać ryzyko strat?

**Przegląd metod profilaktyki w
aspekcie skuteczności**

Czy i jak mogę przedłużyć swoje życie i podnosić jego jakość?

- Aspekt solidarności międzyludzkiej jako argument za profilaktyką
- Profilaktyka a rozwój społeczeństw (wnioski raporty Petera Andersona : 700 mld euro strat versus 65 mld euro zysków)
- Problem współczesnej eksploatacji człowieka (przykład działań przemysłów używkowych)
- Ekonomiczny aspekt profilaktyki: zapobieganie się opłaca, jeśli jest skuteczne...

W jakich działaniach profilaktycznych uczestniczyłeś/ uczestniczyłaś?

- Pogadanki, wykłady
- Programy, warsztaty aktywne
- Konkursy, działania artystyczne
- Czytanie artykułów, książek, oglądanie audycji edukacyjnych
- Plakaty, ostrzeżenia graficzne,
- Kampanie edukacyjne i reklama społeczna

Czy to wszystkie formy?

- Czy to jest profilaktyka:
 - rady, zalecenia, przykład starszych (rodziców)
 - reguły i tradycje odnośnie zachowań
 - zakazy prawne, mandaty, kary
 - ograniczenia ekonomiczne – ceny, podatki, ograniczenia dystrybucji

Czy to działa?

- Odpowiedź przynosi **ewaluacja** w różnych formach.
- **Ewaluacja** to systematyczna i poddana rygorom naukowym ocena skuteczności działań profilaktycznych.
- **Ewaluacja** formatywna i sumatywna (procesu i rezultatu, jakościowa i ilościowa)
- **Ewaluacja** zawsze zawiera element wartościujący – dlatego nie jest w sensie ścisłym nauką w pozytywistycznym sensie tego słowa.

Przykłady oceny skuteczności

metoda

- Napisy na paczkach papierosów i butelkach napojów alkoholowych
- Zakazy prawne (18/21 lat)
- Podnoszenie cen używek

przykład oceny skuteczności

- Opór firm tytoniowych, lobbying, dyskusje co do treści (np. piwo)
- Badania Wagenaar nad „law enforcement” w sprawie bariery wieku
- Wiele badań wykazujących skuteczność strategii ograniczania dostępności ryzykownych zachowań

Ewaluacja sumatywna działań pedagogicznych w profilaktyce

- Jak ocenia się programy profilaktyczne?
- Ewaluacja w dwu fazach: procesu, wyniku
- Ewaluacja sumatywna:
- Pretest, posttest, II posttest odroczone – co to znaczy?
- Dlaczego konieczne jest odwołanie się do grupy kontrolnej: przykład z paleniem tytoniu wśród nastolatków...

Dyskusje nad skutecznością programów profilaktycznych

Na TAK

- Większość osób radzi sobie i unika problemów – naturalna profilaktyka działa
- Badania Botvina, Gail, Hansena, Wagenaara
- Obserwuje się intensywną i skuteczną „antyprofilaktykę” w postaci marketingu – „to” się opłaca?

Na NIE

- Mimo wysiłków profilaktyków problemy się zdarzają i mają duży zasięg
- Badania Moskowitza, Foxcrofta
- Spadki i wzrosty intensywności zachowań ryzykownych niezależne od świadomych działań (argument nieprawdziwy – patrz „badania mokotowskie”

Propozycja Hansena: działać zgodnie ze skutecznymi strategiami – evidence based programmes

- 1) Przekształcanie błędnych przekonań normatywnych
- 2) Osobiste konstruktywne postanowienia
- 3) Ukazanie sprzeczności: wartości-zachowania ryzykowne
- 4) Dostarczanie wiedzy o konsekwencjach zachowań
- 5) Ćwiczenie odpierania presji
- 6) Alternatywne doświadczenia (uzupełnianie deficytów)
- 7) Wyznaczanie celów życiowych
- 8) Podejmowanie decyzji – wgląd w strukturę decyzji
- 9) Wzmacnianie poczucia własnej wartości
- 10) Techniki opanowania stresu
- 11) Ćwiczenie znajdowania pomocy
- 12) Nauka umiejętności społecznych (głównie komunikacji)

Przykłady strategii skutecznych w grupie uniwersalnej i w grupie podwyższonego ryzyka

- A) testy na **przekonania normatywne**
- B) postanowienia uczestników: czy nas chroniły? **KWC** – przykład zasadniczy...
- C) co młodzi cenią? (przykład kampanii nowojorskiej, holenderskiej, „**Ciąża bez alkoholu**”)
- D) „Sprawdź czy Twoje picie jest bezpieczne”, informacje **o wypadkach** po pijanemu

Na jakim terenie porusza się współczesny profilaktyk?

- Nowe zjawisko: silna dominacja **profesjonalnych strategii marketingowych**
- Przykłady: picie dziewcząt przekracza picie chłopców. Dlaczego?
- Gwałtownie rośnie palenie i picie w krajach III świata: Indie, Afryka

Polskie dylematy profilaktyczne

- Rola środowisk lokalnych, system prawa, ustawy profilaktyczne
- Sytuacja Polski na tle świata (przykład opinii G. Edwardsa z kongresu w Malmoe)
- Aktualne dyskusje : picie na stadionach? rozluźnienie polityki narkotykowej? zakaz przemocy wobec dzieci?
- Stałe zmaganie między lobby biznesu a lobby prozdrowotnego (również poziom UE)